

ترجمهٔ متون ادبی

(فرانسه به فارسی)

دکتر محمد جواد کمالی

تهران

۱۳۹۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعهٔ علوم انسانی

سرشناسه: کمالی، محمد جواد، ۱۳۴۴۔

عنوان و نام پدیدآور: ترجمہ متون ادبی (فرانسہ بہ فارسی)

مشخصات نشر: تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز

تحقيق و توسعه علوم انسانی، ۱۳۹۳.

مشخصات ظاهری: شش، ۲۱۰ ص.

فروست: «سمت»: ۱۸۵۲. زبان و ادبیات فرانسه: ۵۳.

شابک: ۵-۹۸-۰۲-۶۰۰-۹۷۸ ۶۰۰۰۰ مال

وضعیت فهرست نویسی : فیفا

Mohammad-Javad KAMALI. TRADUCTION DE : یادداشت: پشت جلد به فرانسه
TEXTES LITTÉRAIRES (Français-Persan).

یادداشت: کتابنامه: ص. ۲۰۸-۲۱۰.

موضوع: زبان فرانسه — ترجمہ

موضوع: زبان فرانسه — ترجمه به فارسی

شناسه افزوده: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و

توسعه علوم انسانی

رده‌بندی کنگره: ۸ ک ۴ ت ۲۶۹۸ PC

۴۴۵: دیوبند

شماره کتابشناسی ملی: ۳۷۶۰۹۹۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

ترجمہ متن ادبی (فرانسہ بہ فارسی)

دکتر محمد جواد کمالی (عضو هیئت علمی دانشگاه آزاد اسلامی مشهد)

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

تعداد: ۵۰۰

حروفچینی و لیتوگرافی: «سمت»

چاپ: یاران (قم)، صحافی: زرین (قم)

قیمت: ۶۰۰۰ ریال، در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشندگان و عوامل

توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

نشانی ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)،

روبه روی پمپ گاز، کد پستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۰۲-۴۴۲۴۶۲۵۰.

www.samt.ac.ir

info@samt.ac.ir

هر شخص حقیقی یا حقوقی که تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه ناشر، نشر یا پخش یا عرضه یا تکثیر یا تجدید چاپ نماید، مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

سخن «سمت»

یکی از هدفهای مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنایی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را، که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت و همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در رشته های مختلف علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن باید به تدریج و پس از انتقادهای و یادآوریهای پیاپی ارباب نظر به دست آید. انتظار دارد که این بزرگواران از این همساری و راهنمایی دریغ نوزند و با پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته زبان فرانسه در مقطع کارشناسی ارشد به عنوان منبع اصلی درس ترجمه متون ادبی (فرانسه به فارسی) به ارزش ۲ واحد و همچنین در مقطع کارشناسی به عنوان منبع فرعی درس ترجمه متون نظم و نثر به ارزش ۲ واحد تدوین شده است. امید است علاوه بر جامعه دانشگاهی سایر علاقه مندان نیز از آن بهره مند شوند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۵	فصل اول: نگاهی اجمالی به مشکلات ترجمه
۵	انتخاب معادل اشتباه برای برخی از واژه‌ها یا اصطلاحات
۷	کم توجهی به زمانهای فعل
۹	گرایش شدید به ترجمه تحت‌اللفظی
۱۱	شتابزدگی در ترجمه
۱۲	ضبط نادرست اسامی خاص
۱۳	یکدست نبودن رسم الخط
۱۴	کم توجهی به نشانه گذاری
۱۵	حذف و اضافه غیرموجه
۲۵	فصل دوم: درباره روشهای ترجمه
۲۷	روش تحت‌اللفظی
۲۸	روش تغییر صورت
۳۴	روش تغییر بیان
۳۵	روش معادل‌یابی
۴۳	فصل سوم: ترجمه ادبی
۶۲	فصل چهارم: ترجمه شعر
۶۳	روش عالمانه
۶۷	روش شاعرانه

۸۱	فصل پنجم: رعایت سبک
۹۶	فصل ششم: زیباشناسی ترجمه
۱۱۴	فصل هفتم: مخاطب محوری در ترجمه ادبی
۱۲۳	فصل هشتم: ترجمه زبان گفتاری
۱۴۷	پیوست: ترجمه‌های برگزیده
۱۴۷	ادبیات قرن هفدهم
۱۶۱	ادبیات قرن هجدهم
۱۶۷	ادبیات قرن نوزدهم
۱۷۹	ادبیات قرن بیستم
۲۰۸	کتابنامه

پیشگفتار

ترجمه ریشه در تاریخ و فرهنگ هر ملت دارد و قدمت آن به درازای تاریخ بشر می‌رسد. متونی که از زبانی به زبان دیگر ترجمه شده‌اند، در رهگذر زمان، غنای واژگانی زبان مقصد، شناخت بهتر بسترهای فرهنگی و گاه تبلور اندیشه‌ها را به ارمغان آورده‌اند. درباره‌ی تعریف ترجمه به ویژه ترجمه‌ی متون ادبی، همواره مطالب نظری بسیاری از طرف زبان‌شناسان و متخصصان حوزه‌ی ترجمه گفته و نوشته شده است. شاید سخن به گراف نگوییم اگر ادعا کنیم به تعداد صاحب‌نظران در این حوزه، تعاریفی نیز از ترجمه ارائه شده است. اما همیشه پرسشهایی از این دست نیز مطرح بوده است: «ترجمه آیا فن است یا هنر، مهارت است یا ذوق؟ آیا با خواندن چند تعریف از ترجمه و دانستن چند تئوری و نظریه درباره‌ی مسائل مربوط به ترجمه در سطح کلان می‌توان مترجم ادبی شد و یا مترجم ادبی تربیت کرد؟» چه بسا پاسخ ساده و گذرا به این پرسش «خیر» است، چرا که به صرف تسلط بر زبان مبدأ و مطالعه‌ی چند تئوری نمی‌توان انتظار معجزه در ترجمه داشت. رسالت اصلی مترجم ادبی فراتر از انتقال پیام نویسنده است. برخی از افراد که خود تجربه‌ی کافی در عرصه‌ی ترجمه ندارند یا حتی بعضی از مترجمان حرفه‌ای که به صورت تجربی وارد کارزار ترجمه شده‌اند، ممکن است مخالف بحث «تربیت مترجم ادبی» باشند، ولی عموم صاحب‌نظران بر سر این مسئله اتفاق نظر دارند که اگر اصول نظری مهم همراه با راهکارهای عملی مطرح و جزء به جزء تجربه بشود، آموزش ترجمه‌ی ادبی در سطح خرد امکان‌پذیر است.

خوشبختانه طی سالهای اخیر، کوششهای خوبی در زمینه‌ی آموزش ترجمه‌ی ادبی در سطح کمی و کیفی صورت گرفته است. دانشجویان خوش اقبال نسل جدید، برای

آشنایی با فرایند ترجمه و فهم بهتر متون ادبی و برگردان آنها، به دلیل دسترسی ساده به برخی از امکانات از جمله کتابهای آموزشی، مقاله‌ها، سخنرانیها و ... ظاهراً دیگر در مضیقه نیستند. با این همه گاهی پیش می‌آید که دانشجویی با شور و علاقه به ترجمه متنهای ادبی روی می‌آورد ولی در نهایت از حاصل کار خود راضی نمی‌شود و احساس می‌کند که با متنی خشک و بی‌روح روبه‌رو شده و خلاصه آنکه چیزی در ترجمه‌اش کم است. هدف از تألیف کتاب حاضر پرداختن به همین موضوع است: هدف یاری رساندن به دانشجویانی است که مشتاق هستند بدانند چگونه می‌توانند فراتر از ترجمه ساده، با موفقیت گام بردارند و در عرصه عمل، طعم خوش ترجمه آثار ادبی را بچشند.

دانستن زبان از جمله شروط لازم برای هر مترجم است اما این شرط به تنهایی کافی نیست و هر کسی که زبان خارجی بلد باشد، ممکن است مترجم خوبی از آب در نیاید، زیرا ترجمه فعلیتی خلاقانه است که در زبان مقصد نمود پیدا می‌کند و مورد توجه قرار می‌گیرد؛ پس مترجمی موفق تر است که قابلیت‌های زبان مادری خود را در ترجمه بهتر نشان بدهد. با در نظر گرفتن این واقعیت، تأکید می‌کنیم که اگرچه مطالب و تمرینهای این کتاب می‌تواند در رفع بسیاری از مشکلات دانشجویی در ترجمه ادبی مؤثر واقع شود، تقویت زبان فارسی و احاطه به فنون نگارشی نباید مورد غفلت قرار گیرد و دانشجویان علاقه‌مند به کار ترجمه بهتر است با خواندن آثار برجسته و ماندگار ادبی (ادبیات داستانی، شعر کلاسیک، شعر نو و ...) و نیز مقابله ترجمه‌های خوب و ارزشمند با متون اصلی، پیوسته در جهت تسلط بر زبان مادری خود و کسب تجربه‌های لازم در کار نوشتن تلاش کنند. سوای این قضیه، علاقه‌مندان به ترجمه ادبی باید با مطالعه نشریه‌های مناسب و مرتبط با ادبیات از اطلاعات عمومی لازم و به‌روز برخوردار شوند و نیز دارای روحیه تحقیق باشند، یعنی درباره نویسنده، جهان‌بینی او یا متنی که از او ترجمه می‌کنند، در صورت ضرورت به کتابهای مرجع و منابع معتبر مراجعه نمایند و سطح آگاهی خود را ارتقاء بخشند. ناگفته پیداست که مترجمی که با موضوعات تاریخی، مفاهیم فرهنگی و مسایل اعتقادی و باورهای مردمی نهفته در متون ادبی آشنا باشد، بسیار راحت‌تر و با

سرعتی بیشتر از عهده ترجمه برمی آید.

مخاطبان این درسمانه چنانکه از عنوان آن پیداست، دانشجویان دروس «ترجمه متون ادبی» (کارشناسی ارشد) و نیز «ترجمه متون نظم و نثر» (کارشناسی) هستند. لذا، به رغم محدودیت زمانی در این دروس دو واحدی، کوشیده‌ایم در هشت فصل (بی آنکه وارد مباحث صرفاً نظری و تئوریه‌ای گوناگون ترجمه بشویم)، دانشجویان عزیز را در سیری منظم و آکادمیک با مهم‌ترین مسائل مربوط به ترجمه ادبی آشنا کنیم و تا حد مقدور، توجه آنها را به کارهای ارزشمند مترجمان خوب جلب نماییم.^۱

متذکر می‌شویم از آنجا که ترجمه و کار بر روی همه متنهایی که در پایان هر فصل به عنوان تمرین آمده است، به دلیل نبود وقت کافی در طول یک ترم تحصیلی میسر نیست، انتخاب متن در هر تمرین بر عهده استاد محترم و بنابر تشخیص او خواهد بود. همچنین در بخش پیوست، ترجمه‌های برگزیده‌ای را از ادوار و انواع ادبی مختلف آورده‌ایم تا امکان بیشتری جهت بررسی ترجمه آثار مترجمان ورزیده و مقابله آنها با متون اصلی برای دانشجویان فراهم شود.

محمدجواد کمالی

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مشهد

<http://kamali.mshdiau.ac.ir/>

۱. کلیه جمله‌ها و متونی را که نام مترجم در پایان آنها قید نشده، نگارنده به فارسی برگردانده است.